Tuto aféru tak autorka využívá jako výchozí bod pro následující kapitoly. V nich čtenáře seznamuje se změnami v reglementaci prostituce a se situací v zemských hlavních městech i na periferii. Zaměřuje se také na samotné fungování nevěstinců zevnitř, ale i na nevěstky, které se policejní kontrole vyhýbaly a jejichž osud byl tak svěřen do špinavých rukou pasáků a kuplířů. Od toho byl už jen krůček k obchodu s těmito ženami, ačkoli ani tento problém, jak Wingfield uvádí, nebyl úplně černobílý. V závěrečné kapitole se pak autorka věnuje prostituci a mravům za první světové války, neboť toto zlomové období dějin představovalo změny právě i v oblasti prodejného sexu ve vztahu k masivnímu šíření pohlavních chorob. Delší epilog pak slouží ke shrnutí vývoje této živnosti v meziválečném období, kdy se nástupnické státy rozpadlé habsburské monarchie různými způsoby s prostitucí vypořádávaly.

Po formální stránce nelze publikaci nic vytknout, zejména poznámkový aparát je velmi obsáhlý a podrobný. Autorka si dala také záležet na doplňujících informacích napomáhajících k lepší orientaci v knize, ať už zmíníme přítomnost jmenného a místního rejstříku, seznam bohaté obrazové přílohy nebo tabulku obsahující místopisné názvy v jazycích zemí habsburské monarchie.

Preciznost a poctivost, s jakými ke psaní Nancy M. Wingfield přistoupila, se pouze odrážejí v autorčině deset let trvajícím výzkumu a v provedení celé knihy, a proto se snad již jen hodí doufat v to, že takovýchto publikací bude vycházet co nejvíce.

Anežka Staňková

Alexander GOGUN
Mezi Hitlerem a Stalinem. Banderovci
Praha, Rybka Publishers 2024, 488 s. + 16 s. příloh, ISBN 978-80-88630-17-3.

Alexander Gogun se ve své monografii věnuje složitému a kontroverznímu tématu ukrajinského nacionalismu v období druhé světové války a bezprostředně po ní, konkrétně činnosti Organizace ukrajinských nacionalistů (OUN) a Ukrajinské povstalecké armády (UPA). Kniha je postavena na rozsáhlém archivním výzkumu a využívá německé, sovětské i ukrajinské prameny, což ji činí jedním z nejdůkladnějších odborných zpracování tohoto tématu. Gogun pečlivě analyzuje působení Banderovců v kontextu geopolitického napětí mezi nacistickým Německem a Sovětským svazem, přičemž klade důraz na jejich pragmatismus, ideologii a vojenské operace.

Kniha je systematicky rozdělena do kapitol, které se zabývají vznikem a vývojem OUN, jejím rozštěpením na frakce vedené Stepanem Banderou a Andrijem Melnykem, spoluprací s nacistickým Německem, vytvořením UPA a jejím bojem proti různým protivníkům – Němcům, Sovětům i Polákům. Gogun poskytuje podrobný popis válečných zločinů spáchaných UPA, včetně etnických čistek na Volyni a východní Haliči, a věnuje se i jejich ideologickému zázemí, které vycházelo z ultranacionalistických a autoritářských principů.

Gogunova práce je cenná především svou hloubkou a komplexností. Autor se nebojí pojmenovat kontroverzní aspekty činnosti OUN a UPA, což je v kontextu současné ukrajinské historiografie, často tíhnoucí k heroizaci nacionalistického hnutí, odvážné. Na základě archivních dokumentů ukazuje, že spolupráce Banderovců

s nacisty nebyla jen taktickým manévrem, ale v počátečních fázích i ideologickou symbiózou, přičemž OUN viděla v nacismu inspiraci pro vytvoření totalitního ukrajinského státu.

Zásadním přínosem je Gogunův důraz na propojení ideologických cílů a pragmatického jednání. Ukazuje, že zatímco OUN a UPA hlásaly boj za samostatnou Ukrajinu, jejich metody často odporovaly těmto deklarovaným cílům. Autor se detailně věnuje násilí páchanému na civilním obyvatelstvu, zejména polských menšinách, což podtrhuje tragické rozměry etnických konfliktů na ukrajinském území během války. Gogunovo srovnání Banderovců s jinými odbojovými hnutími, jako jsou polská Zemská armáda či jugoslávští partyzáni, přináší cenný kontext pro pochopení specifik ukrajinského odboje během druhé světové války a po ní. Autor si všímá nejen strukturálních a organizačních rozdílů, ale také ideologických motivací, taktiky a vztahů k civilnímu obyvatelstvu. Polská Zemská armáda (Armia Krajowa) byla výrazně propojena s exilovou vládou a usilovala především o obnovení polské státnosti. Na rozdíl od ní se Ukrajinská povstalecká armáda (UPA) orientovala na vytvoření samostatného ukrajinského státu, a to i za cenu kolaborace s nacisty nebo konfliktu s polským odbojem, což vedlo k tragickým událostem, jako byla Volyňská tragédie. Jugoslávští partyzáni, pod vedením komunistů, usilovali nejen o osvobození, ale i o radikální společenskou transformaci, čímž se lišili od Banderovců, jejichž ideologie byla národovecká a protikomunistická.

Gogun také analyzuje rozdíly ve vojenských strategiích a rozsahu operací. Zatímco jugoslávští partyzáni získali podporu spojenců a vedli rozsáhlé boje proti Němcům i domácím kolaborantům, Banderovci se více soustředili na partyzánskou válku s omezenou logistickou podporou. Srovnání tak odhaluje, jak geografické, politické a ideologické faktory formovaly povahu různých odbojových hnutí. Gogun tímto přístupem překonává jednostranné národní interpretace, čímž jeho práce nabývá širšího významu pro studium druhoválečného odboje.

Přestože kniha obsahuje množství cenných informací, některé její části působí přetíženě fakty na úkor analytického rámce. Gogun místy sklouzává k popisnosti, což může čtenáři ztěžovat uchopení širších souvislostí. Dále lze kritizovat, že ačkoliv autor přiznává, že násilí bylo vlastní všem aktérům konfliktu, zaměřuje se téměř výhradně na zločiny spáchané UPA. To může u části čtenářů vyvolat dojem nevyváženosti.

Kniha *Mezi Hitlerem a Stalinem. Banderovci* přináší důležité poznatky pro pochopení jednoho z nejkontroverznějších témat moderních ukrajinských dějin. Gogun ukazuje, že dějiny OUN a UPA nelze redukovat na černobílý obraz hrdinství nebo zrady. V kontextu dnešní ukrajinské politiky, kde jsou někteří představitelé OUN a UPA glorifikováni, nabízí autor nezbytný historický odstup a kritickou reflexi. Gogunova práce připomíná, že historie není nástrojem pro budování národních mýtů, ale prostředkem k pochopení složitosti minulosti.

Gogunova kniha představuje zásadní příspěvek k výzkumu ukrajinského nacionalistického hnutí během druhé světové války. Ačkoliv některé její aspekty mohou vyvolávat kontroverze, nelze jí upřít erudici, důkladnost a odvahu pojmenovat citlivé otázky. Mezi Hitlerem a Stalinem. Banderovci je dílem, které osloví nejen historiky,

ale i širší publikum zajímající se o středoevropské dějiny a problematiku národních konfliktů.

Vojtěch Kyncl

Andrej ANGRICK
»Aktion 1005« – Spurenbeseitigung von NS-Massenverbrechen 1942–1945
Göttingen, Wallstein Verlag 2018, 1381 s., ISBN 978-3-8353-3268-3.

Andrej Angrick, renomovaný německý historik specializující se na nacistické zločiny a holokaust, ve své knize *Aktion 1005: Spurenbeseitigung von NS-Massenverbrechen* přináší komplexní pohled na systematické zahlazování důkazů o genocidě během druhé světové války. Publikace je průkopnickým dílem, které propojuje detailní výzkum archivních materiálů s analýzou širšího kontextu nacistické ideologie a politiky. Autor čtenáře provází nejen logistickými a organizačními aspekty operace nazvané Akce 1005, ale i lidským a psychologickým rozměrem tohoto zločinného projektu.

Angrick začíná svou analýzu zasazením Akce 1005 do širšího kontextu nacistické politiky „konečného řešení židovské otázky". Představuje ji jako reakci na obavy nacistického vedení z možných důsledků objevů masových hrobů a záznamů o genocidě, které by mohly být využity spojenci při poválečných procesech. Již v roce 1942, po prvních zprávách o sovětském zkoumání nacistických zločinů na okupovaných územích, začala SS pracovat na plánu zahlazení stop.

Autor věnuje pozornost klíčové postavě operace, Paulu Blobelovi (1894–1951, popraven), veliteli Sonderkommanda 1005, který se stal hlavním organizátorem a vykonavatelem této operace. Angrick důkladně mapuje jeho kariéru, ideologické motivace a metody, které využíval při exhumaci a likvidaci mrtvých těl. Blobel nebyl jen technokratem genocidy, ale také člověkem hluboce přesvědčeným o správnosti své činnosti, což autor ilustruje citacemi z jeho výpovědí a dokumentů.

Jednou z největších předností knihy je detailní popis technik používaných při Akci 1005. Exhumace těl, jejich spalování na improvizovaných roštech z železničních kolejnic a drcení kostí na prach představovaly vysoce technicky a logisticky náročný proces. Angrick zde mistrně propojuje mikrohistorický přístup s širším obrazem nacistické byrokracie, která tyto akce plánovala a prováděla. Například popisuje, jak byla operace na jednotlivých místech organizována a jakou roli v ní sehrály různé složky SS, Wehrmachtu a místní kolaboranti. Na příkladu Babího Jaru, jednoho z nejznámějších míst genocidy, autor rekonstruuje, jak byly masové hroby otevřeny, těla exhumována a spálena, aby nezůstaly žádné důkazy. Zároveň upozorňuje na paradox: i přes obrovské úsilí nacistů zahladit stopy nebyla operace zdaleka dokonalá. Stopy po masových vraždách zůstaly zachovány nejen díky svědectvím přeživších, ale také kvůli technickým omezením – například zbytky kostí a popel často nebylo možné zcela eliminovat.

Zahlazování stop mělo sloužit i jako prevence před ztrátou důvěry německého obyvatelstva ve vedení státu. Kdyby byly zveřejněny důkazy o masových vraždách, mohlo by to oslabit obraz nacistického režimu jako „civilizovaného" a „řádného" státu, na který Hitler kladl důraz. Další ideologický aspekt spočíval ve snaze ochránit klíčové aktéry genocidy před odpovědností. Nacis-